

Een zeldzame kunstverzameling.

Inhoudsopgave

Een zeldzame kunstverzameling.....	1
Verder onderzoek naar de schilderijtjes.....	2
13 oktober 2011.....	3
6 november 2011 uittreksels uit	4

5 Hier volgt het avontuur van twee schilders, die in den zomer gewerkt hebben in het
 Oostelijk deel van Noord-Brabant, waar zij bekoord werden door de altijd wisselende
 schoonheid van het heideland, de schilderachtige lage huisjes met riet gedekt en door
 den arkadischen eenvoud van de goedaardige bevolking -, schrijft Omega in de *Sum.*
Post. Ze zijn echter niet voortdurend op het eigenlijke platteland gebleven, - met de
 primitieve toestanden, met name wat betreft het hotelwezen is in de kleine dorpen een
 10 langdurig verblijf niet zeer aantrekkelijk, hoezeer men zich ook weet te behelpen, -
 en zoo hebben ze ook in de provinciestedjes rondgekeken. De menschen zijn hier over
 't algemeen toeschietelijker dan in de Noordelijke provincies, in eigenlijk
 "Holland", zooals men in het zuiden zegt. Mijn schilders, - want ik ken ze
 persoonlijk en van nabij - maakten er dus gemakkelijk kennis en zoo is het gebeurd,
 15 dat zij op bezoek zijn geweest bij iemand, die zich beroemen mocht op het bezit van
 een uitgebreide kunstverzameling. Deze burgerheer, moet men weten, een man reeds op
 jaren, was de schoonzoon van een zeer begaafd oudheidkundige, die in de stilte van
 dezen afgelegene hoek van het land, zijn heele leven had gewijd aan het bijeenbrengen
 van allerlei zaken, die om de historie of de kunstwaarde bijzonder leken. Bij diens
 20 dood had hij alles vermaakt aan zijn schoonzoon en zoo waren de kostbare collecties
 in het bezit gekomen van iemand, die naar men zien zal, haar in geen enkel opzicht
 waard was.

De schilders werden ontvangen door den heer des huizes, een ontzaglijk dikke man,
 die hen met breede gebaren welkom heette, maar wiens grove, boersche manieren
 overigens geen twijfel lieten aan de geringe mate zijner algemeene ontwikkeling. Hij
 25 sprak het onvervalschte dialect van de streek en praatte met belachelijken trots over
 al de schatten, die hij in zijn groote woning had opgehoopt. Daar had hij ten minste
 notie van, maar het was verwonderlijk, hoe het begrip van schoonheid door hem werd
 opgevat. Niet tevreden met hetgeen hij van zijn schoonvader had geërfd, was hij nl.
 op eigen gelegenheid en naar eigen smaak voort-gegaan met verzamelen en na vertoonden
 30 zijn collecties een vreeselijk mengelmoes van de meest uiteenlopende zaken, zonder
 eenig oordeel opeengestapeld en helaas voor een groot deel op de jammerlijkste manier
 verminkt en verknoeid! Tusschen een wanstaltige reeks kladschilderijen ontdekten de
 schilders enkele meesterstukken, maar op een bedroevende manier overgeschilderd en
 naar de eigenaar zelf zeide: "opgeverfd omdat ze wat donker waren!" De bezoekers
 35 kwamen in een uitgestrekte zaal, verlicht, of eigenlijk verduisterd, door een groot
 raam, dat voorzien was van het leelijkst gekleurde glas dat men in de Deutsche
 nijverheid maar krijgen kan. Er stonden monstrueuze kunstvoorwerpen van den nieuwsten
 tijd, die op een tentoonstelling van wansmaak opgeld zonden hebben gedaan. Alles
 schreeuwde en schetterde van leelijkheid, zoodat de oogen er zeer van deden. Maar in
 40 een donkeren hoek, in een hoop waardelooze prullen, ontdekten de schilders de
 prachtigste proeven van middeneeuwsche kerkelijke kunst door een aantal houten
 beelden! Toen ze hun gastheer hierop attent maakten, haalde hij geringschattend de
 schouders op, zeggende, dat hij die leelijke houten poppen bij gelegenheid toch eens
 zou laten oplappen, door ze bij te schaven en op te verven!

45 Het was om te huilen, vonden de schilders, maar ze begrepen wel, dat dit vandalisme
 niet te verhoeden was, bij de onwetende protserigheid van dezen terribelen kerel.
 Naarmate ze meer gewend raakten aan het halfduister in deze donkere zaal, deden ze
 andere ontdekkingen en zoo zagen ze, dat in de betimmering langs de drie wanden
 schilderijtjes waren opgenomen, alle van volkomen gelijkegrootte en op dezelfde
 50 manier omraamd. Het was wel geen heel gróóte kunst, maar men herkende toch de hand
 van bekende kunstenaars. Alleen was het vreemd dat de voorstelling meestal incompleet
 leek, voor het deskundig oog van een schilder "verkeerd in de lijst gezet" of "slecht
 afgesneden." Ze vroegen daarom inlichting aan den eigenaar en toen kregen ze de
 ongehoorde verklaring. Toen hij de zaal ging inrichten, - zoo vertelde de man, niet
 55 zonder zelfvoldoening, - had hij direkt het plan gemaakt om in de heele betimmering
 schilderijen te zetten. Hij had er zelf al een hóóp, maar toch voor dit doel nog niet
 genoeg. Daarom had hij bij "Frederik Smulders" te Amsterdam (hij bedoelde de firma
 Frederik Muller & Co.) en op andere veilingen voortdurend maar kleine stukjes laten
 60 opkopen die niet al te duur waren. En toen hij er eindelijk genoeg had, had hij
 order gegeven om ze eenvoudig op dezelfde maat te zagen en in de betimmering op te

nemen!!

Het was werkelijk hemeltemgend. Landschapjes, stadsgezichten en binnenhuisjes van oudere schilders, zoo uit de periode om 1860, van Schelfhout, Waldorp, Leickert, Springer, de Verveers, den ouderen Weissenbruch, de Koekkoeks en andere tijdgenooten, waren met de zaag ingekort en hopeloos verminkt.

De schilders waren sprakeloos, want in hun ergernis vonden ze geen woorden en ze gevoelden, dat ze hier stonden voor een onherstelbare zaak. Zwijgend en berustend keken ze verder en aan het eind van deze kunstbeschouwing wilden ze afscheid nemen. "Maor ge het nog niet de helft gezien en nou wilde ge al heenegaon?" – riep de dikke man verwonderd. "Et schoonste is den trap op, in de andere zaol!"

En werkelijk, daarboven was nog een tweede zaal van enorme afmeting, met bovenlicht, en ook hier waren weer allerlei enormiteiten uitgestald, schilderijen, beeldhouwwerk, huisraad, koperwerk, – kortom, antiquiteiten van iederen aard en uit alle tijden. Een bonte massa, waarin onder de ergerlijkste prullaria, echte kunstschaten waren

verborgen. Zoodra de heeren binnenkwamen, ontdekten ze een schilderij van Vincent van Gogh, dien vreemden hemelbestormer, wiens werk in de heele wereld bekend is geworden, door sommigen als de ware, de eenige kunst vergoed, door anderen uitgekreten als uitingen van een half krankzinnig brein, maar in ieder geval iets zeer opmerkelijks.

(Tusschen haakjes worde er aan herinnerd, dat "Vincent", zooals zijn bewonderaars hem kortweg noemen, als de zoon van een dorps-predikant juist in deze streek zijn jeugd heeft doorgebracht en er is opgegroeid). Hier stonden ze voor een prachtige, een zeer bijzondere Van Gogh, dat zagen de schilders op het eerste gezicht, maar wat was er mee gebeurd? Het doek was te groot voor een bepaald vakken daarom was het omgevouwen, het volgde den hoek van den wand en was aan den eenen kant brutaal afgesneden om het

pasklaar te maken voor de beschikbare ruimte! Een protest tegen deze vernieling kon niet meer baten, maar de schilders informeerden toch naar de herkomst van het merkwaardige doek, dat in de hevigheid zijner kleuren het begrip "zomer" moest uitdrukken. Juist, dat hadden ze goed geraden, – lachte de dikkerd, – en hij vertelde, dat er vier stukken van dezen aard waren geweest, de vier jaargetijden

voorstellende. "En waar zijn de andere gebleven?", – riepen de schilders als uit één mond, met de gretigheid van kenners die hopen een nieuw onheil te verhoeden. Weer lachte de man zijn imbecilen lach en hij zei, alsof er sprake was van afgedragen plunje: "De andere waoren al te liliyk en die hek op den mesthoap gedaan!"

Was het niet om den verschrikkelijken geweldenaar te lijf te gaan? Ontdaan en verslagen zetten de schilders hun rondgang voort en bij het verder wandelen bleven ze opeens stokstijf staan. Ze konden hun oogen niet gelooven! Daar hing, op de werkelijke grootte, een copie, en nog wel een zeer goede copie, van een beroemd schilderij van Rembrandt: de "Anatomische les" uit het Mauritshuis. Ik behoef het niet meer te beschrijven, want ieder ziet het vóór zich. In het midden, op den

voorgond, het lijk uitgestrekt op de tafel, de professor in de ontleedkunde, Nicolaas Tulp, met doceerend gebaar achter de tafel, omringd door zijn aandachtig gehoor van reeds volwassen personen, die in gespannen aandacht de voordracht volgen. Dat is, ieder weet het, in het kort de voorstelling van het vermaarde doek, maar hier op deze copie was de voorstelling geheel anders. Het heele lijk was verdwenen en in

de plaats daarvan stonden slecht-geschilderde bloemen in potten, te midden van losse rozen en andere bloemen, die over de tafel waren uitgespreid! Nicolaas Tulp richtte zijn pincet op de aarde van den grootsten bloempot in het midden, en zijn hoorders bogen er zich overheen, op weten belust!

De schilders lachten niet, o neen, ze brulden het uit, want ze konden zich niet meer inhouden en toen ze weer bij adem kwamen, vroegen ze, steeds gierend van het lachen : "Het lijk? Wat hebt U met het lijk gedaan? Hahaha!..."

De verschrikkelijke man was niet erg gesticht over deze onbedaarlijke vroolijkheid, maar hij zei, toch óók lachend: "Nou ziede, ik kon toch geen laik in m'n zaol hebben en daroum heb ik maor blomme in de plaots laoten verreve!"

De verschrikkelijke man was niet erg gesticht over deze onbedaarlijke vroolijkheid, maar hij zei, toch óók lachend: "Nou ziede, ik kon toch geen laik in m'n zaol hebben en daroum heb ik maor blomme in de plaots laoten verreve!"

Verder onderzoek naar de schilderijtjes

7 oktober 2011 briefje aan het Van Gogh Museum

Eindhoven, 7 oktober 2011

Geachte mijnheer, mevrouw,

Uit bijgaande bijlage met een krantenartikel uit 1913 blijkt dat Vincent van Gogh een viertal schilderijen met de jaargetijden heeft geschilderd, waarvan alleen de "zomer" nog over zou zijn.

Kent u dit verhaal en weet u ook wie de bezitter ervan (en in welke plaats in Zuid-Oost Brabant) was, zoals beschreven in dit artikel "Een zeldzame kunstverzameling".

bij voorbaat dank voor de gedane moeite,

13 oktober 2011

Geachte heer Theelen,

130 Hartelijk dank voor uw e-mail.

Van Gogh schilderde einde zomer 1884 een seizoenenreeks voor de (gepensioneerde) zilvermid Antoon Hermans (1822-1897) in Eindhoven ter decoratie van diens eetzaal, maar deze dienden slechts als voorbeeld. Hermans schilderde ze na en monteerde ze in zijn eetzaal. Is de genoemde persoon in het verhaal uit 1913 de schoonzoon van 135 Hermans? Dat hij een kleine collectie oudheden erfde is dan niet onwaarschijnlijk, want Hermans verzamelde dergelijke spullen. De niet onbemiddelde Hermans schonk in de jaren '80 van de 19de eeuw al historisch aardewerk aan het Rijksmuseum in Amsterdam (die heeft nog steeds de collectie Hermans). Van Gogh heeft vermoedelijk aardewerk uit Hermans' collectie gebruikt voor zijn stillevens uit 1884. De seizoenenreeks 140 waarvan de zomer alleen nog maar over is, is dan dus geschilderd door Hermans, niet door VG, maar wel met karakteristiekeken van Van Gogh.

De zomer voorstelling van Van Gogh als schilderij is niet meer bekend (er is wel een schetsje van, JH508) - van de andere composities zijn overgebleven: F41, F42 en F43 (zie bijgevoegde afbeeldingen)

145 Met vriendelijke groet,

- 150 6 november 2011 **uittreksels uit**
<http://home.iae.nl/users/adverko/vangogh/vangogh04.htm>
In Eindhoven kwam Vincent in contact met een aantal kunstminnende Eindhovenaren
waarvan er acht bekend zijn.
Aangenomen kan worden dat alle door mij aangegeven straten in de binnenstad door van
155 Gogh belopen zijn, daar zijn kennissen in verschillende straten woonden en door hem
zijn bezocht.
Denk hierbij aan:
Jan Baijens, verhandel, Rechtestraat
Van Bommel, fotograaf, Nieuwstraat
160 Familie van de Broek (Janske, Janus en Door), tabak en snuifhandel, Korenstraat,
thans Jan van Hoofstraat
Antoon Hermans, goudsmid, Keizersgracht

Anton Kerssemakers, leerlooier, tegenover het Station
 Dimme [van] Gestel, drukkerij, Langendijk thans Vestdijk
 165 Dr. v.d. Loo, arts, Willemstraat
 Willem van de Wakker, telegrafist, Rozemarijnstraat thans Jan van Lieshoutstraat
 Om zijn vrienden te bezoeken moest Vincent het stadje van Tongelre tot Gestel
 doorkruisen.
 [...]

170 Eerst was Toon Hermans de gangmaker voor een serie van zes grote schilderijen ter
 versiering van zijn eetkamer. Hermans mocht ze kopiëren en stelde daar verf en
 uitleen van kleine antiemspulletjes voor studie tegenover. Opvallend is dat de vele
 stillevens die daarop volgden samen met de anderen in Eindhoven, geschilderd zijn in
 175 afmetingen ca. 30x40 cm iets groter of iets kleiner en als doek op paneel gelijmd.
 Wie had er voor die paneeltjes gezorgd en wat was dat voor materiaal? Ook de
 koppenstudies van boeren en boerinnen die in de wintermaanden volgden waren veelal op
 deze materialen vervaardigd. Persoonlijk onderzoek naar deze materialen aan de nog
 bestaande schilderijen, is onmogelijk en goede antwoorden op mijn navragen heb ik
 niet gekregen. Wat overblijft is een eigen theorie! Anton Kerssemakers had ook een
 180 sigarenfabrikant in de familie, een kleine echter, in vergelijking met Mignot en De
 Block. Sigaren gingen voor een groot deel in speciaal daarvoor vervaardigde kistjes
 naar binnen- en buitenland. Dit kistjeshout werd ingekocht als een dik soort
 geschilde of gestoken fineer. Fineer dat al heel lang in gezaagde vorm bestond maar
 te veel afval opleverde. In 1883 startte een zoon van Johann Bruning,
 185 sigarenkistenfabrikant in Duitsland, een door stoom aangedreven sigarenkistenfabriek
 aan de Tongelreseweg te Stratum. Ook lijmtechnieken waren "den Bruning", zoals hij
 genoemd werd, niet vreemd. Triplex bestond onder de naam Plywood in Canada, geschilde
 en gelaagde fineer, tegen het kromtrekken. Voordat men zelf produceerde, vond de
 inkoop van houtsamenstellingen plaats in Duitsland en Frankrijk. Duitsland had reeds
 190 hydraulische lijmpersen van Siebelkamp uit Berlijn. Frankrijk kende de techniek van
 het fineersteken (eiken op spiegel, fauxquartier). De groei de kistenfabriek van
 Bruning verliep stormachtig, in 1912 werd het "De N.V. Picus" zijn idee is dan ook
 dat de bewuste schilderpaneeltjes van Vincent van Gogh uit een soort triplex
 195 bestonden, dat was steviger dan karton en goedkoper dan spie-raampjes. Als mijn
 theorie juist is, heeft ook hier Kerssemakers zijn inbreng gehad en zijn diensten
 aangeboden. Ik denk dat Vincent met Kerssemakers alle kanten op kon en zijn best deed
 om hem te vriend te houden.
 Winter en voorjaar 1885 bracht Vincent vaak door bij de boeren in eigen omgeving
 waaruit de compositie van de aardappeleters is ontstaan. De dood van zijn vader in
 200 maart 1885 bracht wederom veranderingen in zijn leven. Thuis, waar hij nog steeds
 ging eten en slapen, stegen de problemen met de dag.

Personenregister

twee schilders.....	1
Omega in de Sum. Post.....	1
schoonzoon van een zeer begaafd oudheidkundige.....	1
"Frederik Smulders" te Amsterdam.....	1
Schelfhout.....	2
Waldorp.....	2
Leickert.....	2
Springer.....	2
de Verveers.....	2
den ouderen Weissenbruch.....	2
de Koekkoeks.....	2
incent van Gogh.....	2
Rembrandt.....	2
Nicolaas Tulp.....	2
Hermans.....	3
Jan Baijens, verfhandel, Rechtestraat.....	4
Van Bommel, fotograaf, Nieuwstraat.....	4
Familie van de Broek (Janske, Janus en Door).....	4
Antoon Hermans, goudsmid, Keizersgracht.....	4
Anton Kerssemakers, leerlooier, tegenover het Station.....	5
Dimme [van] Gestel, drukkerij, Langendijk thans Vestdijk.....	5
Dr. v.d. Loo, arts, Willemstraat.....	5
Willem van de Wakker, telegrafist, Rozemarijnstraat thans Jan van Lieshoutstraat....	5
sigarenfabrikant in de familie.....	5

Naspeuringen naar de N.V. Maatschappij Helenaveen: Zeldzame kunstverzameling

Mignot en De Block.....	5
zoon van Johann Bruning.....	5
lijmpersen van Siebelkamp.....	5